

Ana
Šverko

Konverzacija o konzervaciji

Međunarodna radionica Povijesna i etička
pitanja u razvoju konzervacije/restauracije
(Historical and Ethical Issues in the
Development of a Conservation),
Dubrovnik, 31. ožujak – 1. travanj. 2012.

Završni aksiom restauracije Cesarea Brandija, jednog od ključnih teoretičara konzervatorsko-restauratorske discipline 20. stoljeća, glasi: "Restauracija je metodološki trenutak u kojemu se umjetničko djelo vrednuje u svojoj materijalnoj pojavnosti i u povijesnoj i estetskoj dvojnosti, jer se činom obnove prenosi u budućnost." (*Teoria del Restauro*, 1963.)

Tu golemu odgovornost, mogućnost da u datom trenutku determiniraju materijalne, povijesne i estetske vrijednosti spomenika koje će se prepoznavati u budućnosti, konzervatori i restauratori ne mogu preuzeti bez visoko razvijenog profesionalnog i etičkog kodeksa. Stoga svaki postupak obnove treba biti temeljito objašnjen, a odluke unutar procesa stručno i znanstveno dokazive.

Konferencije na ovu temu organiziraju se od 30-ih godina prošlog stoljeća, kada je donesena Atenska povelja (1931.), prvi važniji međunarodni dokument o zaštiti spomeničke baštine, dopunjen Venecijanskom poveljom 1964. godine, u kojoj se reflektira Brandijeva teorija. Temeljni etički kodeks tekuće prakse usvojen je 2003. godine, a donijela ga je Europska konfederacija konzervatorsko-restauratorskih organizacija (E.C.C.O.). Taj kodeks sistematizira obveze konzervatora-restauratora prema kulturnoj baštini, obveze vlasnika ili zakonskog zastupnika, kolegijalne i profesionalne propise. No unutar sve bržih društvenih, povijesnih, kulturnih i intelektualnih promjena, nije lako prepoznati ispravnost postupka i cilja obnove, pa skupovi na temu etike i povijesti konzervacije

uvelike pomažu odgovaranju na ta, zasigurno ključna pitanja ove djelatnosti. Zato je radionica koja se bavila fundamentalnim pitanjima struke, a koja je okupila stručnjake iz različitih polja posvećene zaštiti baštine, bila popraćena živim raspravama sudionika koje su trajale dugo nakon završenog izlagačkog dijela programa.

Voditelji radionice u organizaciji Studija restauracije i konzervacije Sveučilišta u Dubrovniku bili su Charles Indekeu s Akademije lijepih umjetnosti iz Antwerpena i Sandra Uskoković s dubrovačkog Sveučilišta, koja je radionicu priredila sa stručnog i organizacijskog aspekta.

Izlagači su došli iz Belgije, Njemačke, Poljske, Slovenije, Srbije i Hrvatske. Raspon izlaganja obuhvatio je teme od teorijske rasprave o razvoju konzervatorskih ideja kroz povijest i njihovom utjecaju na suvremenu konzervaciju (Marko Špikić, Zagreb), čime je otvoren problem diskontinuiteta u stručnom i socijalnom kontekstu, pa sve do interdisciplinarne prakse korištenja nuklearnih metoda u konzervaciji (Stjepko Fazinić, Zagreb).

Hans Portsteffen (Köln), Sagita Mirjam Sunara (Split) i Charles Indekeu (Antwerpen) predstavili su rad Međunarodne restauratorske radionice Lopud, pokrenute 2002. godine. Primjerom restauracije izuzetno oštećenog drvenog polikromiranog retabla iz 17. stoljeća, iz lopudske crkve Gospe od Šunja, oslikali su opće ciljeve radionice i njihovu konkretnu primjenu. Na premisi minimalnih ili umjerenih intervencija prikazali su proces restauracije kroz kontinuirano

preispitivanje i valoriziranje, kako u krugu stručne, tako i lokalne zajednice.

Pitanjem stupnja restauracije odnosno rekonstrukcije bavili su se Tatjana Nedjeljković (Beograd) i Blaž Šeme (Ljubljana), koji je k tome, na primjerima gotičkog zidnog slikarstva u Sloveniji, istaknuo važnost sinhronizacije strategija istraživanja i konzervacije spomenika. Veronika Šulić (Dubrovnik) ilustrirala je konfrontaciju stručnih mišljenja na primjeru zaštite i prezentacije freski iz 14. stoljeća, pronađenih prilikom obnove franjevačkog samostana Male braće u Dubrovniku. Suprostavljani stavovi – premještanja ili restauracije *in situ*, prezentacije ili samo zaštite i dokumentacije – predstavljaju najčešće dileme tretmana spomenika otkrivenih prilikom istraživanja. Autorica je predstavila kronološki tijek odlučivanja, sve do kompromisnog rješenja s kojim su se usuglasili svi predstavnici struke i gvardijan samostana.

Definiciju pojmova 'konzervacija' i 'restauracija' kroz povijest, s naglaskom na aktualnoj terminologiji, donio je Denis Vokić (Dubrovnik). Pravni aspekt zaštite u Hrvatskoj između dva rata u relaciji s nekim današnjim primjerima iznjela je Ivana Nina Unković (Split), a pravnoj zaštiti podvodnih kulturnih dobara posvetio se Marko Petrak (Zagreb).

Sandra Uskoković (Dubrovnik) i Ana Šverko (Split) promišljale su budućnost svojih gradova, oba na UNESCO-voj listi svjetske baštine, kroz problematiziranje upravljanja, turizma i promjena u socijalnoj strukturi stanovništva, odnosno ukazivanjem na potrebu integracija strategija konzervacije i urbanističkog projektiranja te smislenog uključanja lokalne zajednice u procese odlučivanja.

Elizabetha Basiul (Toruń) prikazala je ulogu međunarodnih radionica u obrazovanju konzervatora, a Sanja Žaja Vrbica (Dubrovnik) pružila uvid u djelatnost dubrovačkog Studija restauracije i konzervacije.

Svakako treba istaknuti mjesto održavanja radionice, a to je Interuniverzitetski centar Dubrovnik (IUC), čije je djelovanje u završnici programa izlaganja predstavila izvršna tajnica Centra Nada Bruer Ljubišić. IUC je ove godine proslavio 40-godišnjicu kao neovisna akademska institucija s bogatim iskustvom promicanja suradnje među sveučilištima diljem svijeta. Nastao je na inicijativu akademika Ivana Supeka i kontinuiranom djelatnošću prerastao u ustanovu koja okuplja oko 170 svjetskih sveučilišta. Jedini prekid u radu imao je IUC za vrijeme Domovinskog rata, jer su zgrada i knjižnica s 30.000 naslova izgorjele tijekom napada na Dubrovnik 1991. godine. Sredstvima koja je osigurala Vlada RH te brojnim donacijama, napose članova i prijatelja IUC-a, zgrada nekadašnje preparandije je obnovljena i izvršno opremljena (s knjižnicom koja u ovom trenutku sadrži već oko 12.000 izdanja), te u novim okolnostima Centar nastavlja negovati međunarodnu razmjenu intelektualnih dostignuća.

Visoka kvaliteta većine izlaganja sjedinila je heterogenost tema ove konzervatorske radionice, slijedeći na neki način pluralizam IUC-a, koji sadrži programe iz različitih znanstvenih polja i disciplina ujedinjene visokim stupnjem obrazovanja. Okruglim stolom pod predsjedavanjem generalnog direktora IUC-a Krunoslava Piska završen je službeni dio programa. Razgovori o planiranoj djelatnosti Centra iznjedrili su potrebu okupljenih za nastavkom rasprave o temama koje se tiču složenih procesa očuvanja baštine. Vrijedilo bi itekako organizirati slično znanstveno-stručno okupljanje u bliskoj budućnosti, jer što je više relevantnih pogleda prisutno, spomenici u fokusu postaju određeniji, a konzervatori-restauratori spremniji za njihovu obnovu. x